

**GODIŠNJE IZVJEŠĆE O POJAVAMA
DISKRIMINACIJE U BOSNI I
HERCEGOVINI ZA 2014. GODINU**

SADRŽAJ

UVOD.....	4
STATISTIKE	4
MOBING	8
DISKRIMINACIJA NA OSNOVI SEKSUALNE ORJENTACIJE (LGBT)	9
GOVOR MRŽNJE	11
SUDSKA PRAKSA	13
ILUSTRATIVNI PRIMJERI.....	17
AKTIVNOSTI PROMOCIJE I SURADNJA SA INSTITUCIJAMA.....	20
JAČANJE KAPACITETA ZA ZAŠTITU OD DISKRIMINACIJE	24
ANEKS I PREGLED IZDANIH PREPORUKA U OBLASTI DISKRIMINACIJE	25

UVOD

Za razliku od zemalja u kojima postoje specijalizirane institucije za zaštitu ravnopravnosti, Zakon o zabrani diskriminacije Bosne i Hercegovine povjerava Instituciji ombudsmana BiH status “središnje institucije nadležne za zaštitu od diskriminacije” i u tu svrhu predviđa osnivanje i rad posebnog odjela sa isključivim zadatkom razmatranja predmeta navodne diskriminacije koju je počinilo bilo koje pravno ili fizičko lice u bilo kojoj oblasti života.

Zakon predviđa široku lepezu nadležnosti ombudsmana koje sežu od promotivnih aktivnosti, preko istraživanja u oblasti diskriminacije do postupanja po žalbama pojedinaca koji tvrde da su žrtve diskriminacije i preuzimanja aktivne uloge u prekršajnim postupcima za zaštitu od diskriminacije. U tom smislu, zakonske nadležnosti ombudsmana BiH u oblasti zaštite od diskriminacije, u velikoj mjeri, prate međunarodne standarde relevantne za rad tijela za zaštitu jednakosti.

Međutim, za djelotvornu borbu protiv diskriminacije nije dovoljno samo usvojiti zakonska rješenja usklađena s tim standardima. Ključno je osigurati djelotvornu i pravilnu primjenu Zakona, koja je u Bosni i Hercegovini trenutno ocijenjena slabom, prije svega kroz jačanje institucija koje mogu odgovoriti novom važnom zadatku antidiskriminacijske zaštite, koju im je Zakon povjerio i kroz kontinuiranu podršku njihovim aktivnostima od drugih ključnih aktera.

Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije uspostavljen je u siječnju 2009. godine sa osnovnim ciljem da osigura ujednačavanje pristupa u ostvarivanju i zaštiti prava građana na čitavom teritoriju BiH i poduzima djelotvorne mjere u cilju sprječavanja bilo kojeg oblika diskriminacije. Radom na pojedinačnim žalbama ili u postupcima istraživanja po službenoj dužnosti, ombudsmani nastoje da ukažu na značaj dosljedne primjene zabrane diskriminacije sadržane u međunarodnim konvencijama i domaćem zakonodavstvu kao i na značaj usklađivanja domaćeg zakonodavstva s međunarodnim standardima ljudskih prava. U preporukama i ostalim odlukama ukazuje se odgovornim institucijama i službama na faktore koji onemogućavaju ravnopravan zakonski tretman prema svim građanima BiH i predlažu odgovarajuće mjere za djelotvornu pravnu intervenciju usmjerenu na zaštitu prava građana.

Detaljni podaci o radu Odjela, izvješća iz prethodnih godina, zakonska regulativa, kao i obrasci i upute za pokretanje postupka za zaštitu od diskriminacije, dostupni su na www.ombudsmen.gov.ba

STATISTIKE

Tijekom 2014. godine, u Odjelu za eliminaciju svih oblika diskriminacije registrirano je ukupno 230 žalbi. Ovo predstavlja povećanje broja žalbi za 32 predmeta ili 16,16% u odnosu na prethodnu, 2013. godinu, kada je registrirano 198 žalbi. Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije imao je procentualno najveće uvećanje broja predmeta u usporedbi sa ostalim odjelima u Instituciji ako se izuzme Odjel za prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina gdje je ukupno godišnje povećanje broja predmeta za 3, dovelo do procentualnog uvećanja od 23,08%.

Prema procjenama ombudsmana, ovaj podatak i dalje ne predstavlja stvaran prikaz obima diskriminacije jer i dalje postoje neprijavljeni slučajevi zbog generalnog nepovjerenja, kao i zbog straha od eventualnih negativnih posljedica po status žrtava.

Najveći broj žalbi odnosi se na mobing kao poseban oblik diskriminacije na radnom mjestu (69), zatim slijede žalbe na diskriminaciju na osnovi društvenog položaja i spola (25), diskriminaciju na osnovi etničke pripadnosti (22), diskriminaciju na osnovi nacionalnog ili socijalnog podrijetla (19) i diskriminaciju na osnovi obrazovanja (12).

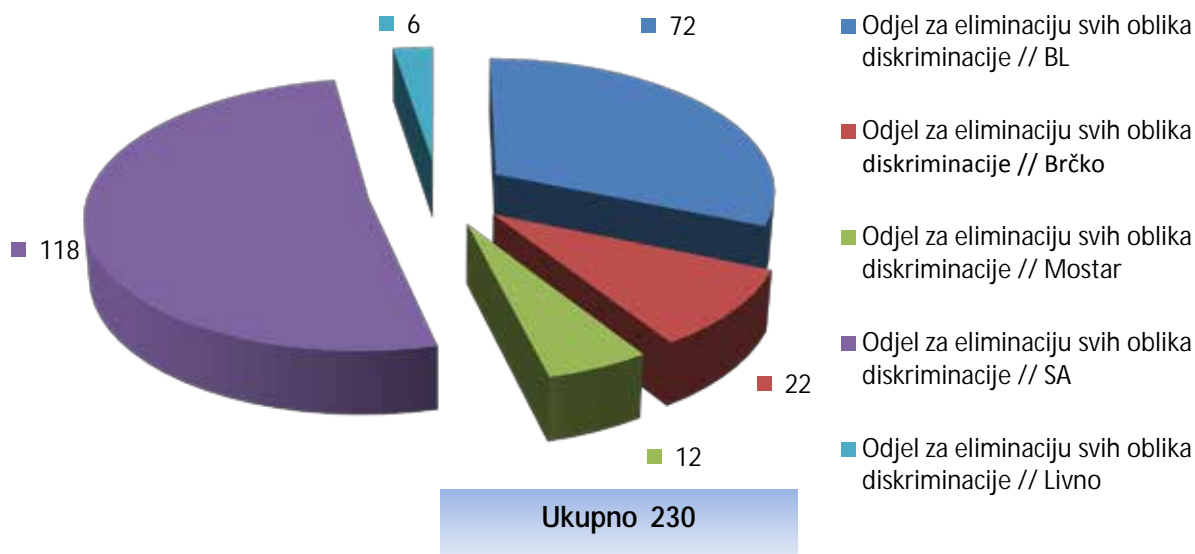
OBLICI DISKRIMINACIJE / UREDI	SARAJEVO	BANJA LUKA	BRČKO	MOSTAR	LIVNO	UKUPNO
Uznemiravanje	1	3	0	0	0	4
Spolno uznemiravanje	0	0	0	0	0	0
Mobing	42	16	7	3	1	69
Segregacija	0	1	0	0	0	1
Izdavanje naloga i pomaganje drugima prilikom diskriminacije	0	0	0	0	0	0
Poticanje na diskriminaciju	0	0	2	0	0	2
Na osnovi rase	0	0	0	0	0	0
Na osnovi boje kože	0	0	0	0	0	0
Na osnovi jezika	3	1	0	0	1	5
Na osnovi vjere	1	1	0	0	0	2
Na osnovi etničke pripadnosti	11	11	0	0	0	22
Na osnovi nacionalnog ili socijalnog podrijetla	11	5	3	0	0	19
Na osnovi veze sa nacionalnom manjinom	0	0	2	1	0	3
Na osnovi političkog ili drugog uvjerenja	1	2	0	1	1	5
Na osnovi imovinskog stanja	1	2	0	1	0	4
Na osnovi članstva u sindikatu ili drugom udruženju	1	4	0	0	1	6
Na osnovi obrazovanja	5	5	2	0	0	12
Na osnovi društvenog položaja i spola	7	10	7	0	1	25
Na osnovi spolnog izražavanja ili orijentacije	3	8	0	0	0	11
Ostalo	32	3	0	6	1	42

Tabela 1: Prikaz zaprimljenih žalbi po Uredima i oblicima diskriminacije

Od ukupno registriranih 230 predmeta diskriminacije, 118 je registrirano u Područnom uredu Sarajevo, 72 u Glavnom uredu Banja Luka, 22 u Područnom uredu Brčko, 12 u Područnom uredu Mostar i 6 u Terenskom uredu Livno. Statistike ove vrste imaju samo formalan ali ne i indikativan značaj jer bilo koje lice, iz bilo kojeg područja u Bosni i Hercegovini, može da izjavi žalbu Uredu ombudsmana prema vlastitom nahođenju.

ODJEL	Zaprimljeno u 2014.
Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije // BL	72
Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije // Brčko	22
Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije // Mostar	12
Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije // SA	118
Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije // Livno	6
Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije	230

Tabela 2: Prikaz zaprimljenih žalbi po Uredima

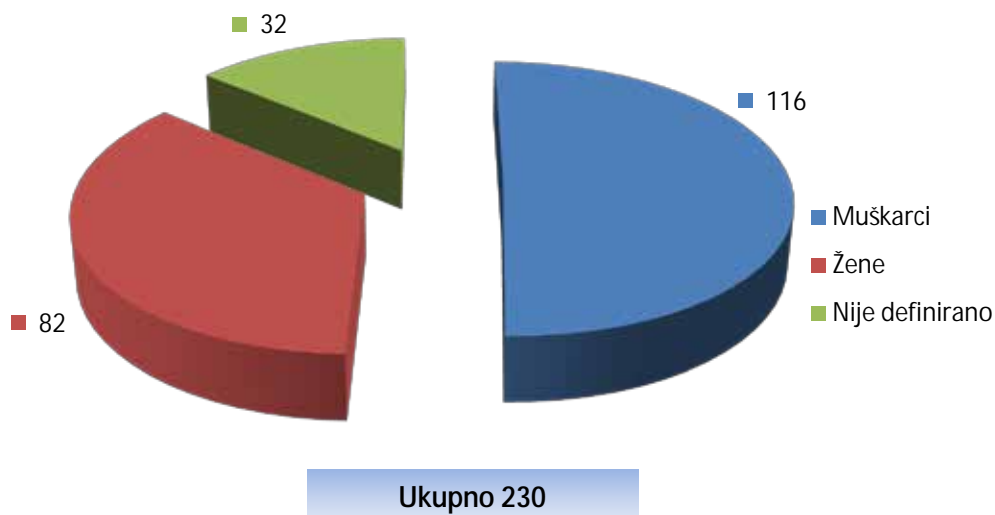
Dijagram 1: Pregled zaprimljenih žalbi u Odjelu za eliminaciju svih oblika diskriminacije u 2014. g. po Uredima

URED	ZAPRIMLJENE	U RADU	ZAVRŠENE
Banja Luka	72	24	48
Brčko	22	5	17
Mostar	12	7	5
Sarajevo	118	72	46
Livno	6	2	4
Ukupno u Odjelu	230	104	126

Tabela 3: Prikaz žalbi u Odjelu za eliminaciju svih oblika diskriminacije u 2014. godini

Kao i prethodnih godina, Institucija ombudsmana vodi statističke podatke i o strukturi žalbi prema spolu podnositelja žalbe, imajući u vidu svoj mandat za borbu protiv diskriminacije na osnovu spola, ali i zahtjeve različitih organa i organizacija koji se bave ravnopravnošću između spolova. U 2014. godini, muškarci su izjavili 116, a žene 82 žalbe na diskriminaciju, što u procentima iskazano predstavlja 58% naprema 42% u korist muškaraca. Primjetna je blaga prednost u broju obraćanja muškaraca u odnosu na žene, što znači da se žene rjeđe odlučuju na pokretanje postupka za zaštitu od diskriminacije iako su, barem u jednakoj mjeri, diskriminirane, naročito u vidu mobinga i drugih vrsta diskriminacije na radnom mjestu. Tijekom 2014. godine, u Instituciji ombudsmana registrirano je 25 predmeta diskriminacije na osnovi društvenog položaja i spola dok je takvih predmeta u prethodnoj, 2013. godini, bilo 14.

U 32 predmeta nije definiran spol jer se radi o slučajevima kada Institucija ombudsmana otvara predmet po službenoj dužnosti (*ex officio*). U tom slučaju se radi o anonimnoj žalbi i ili žalbi gdje podnositelj izričito navodi da ne želi otkrivanje svog identiteta.

Dijagram 2: Spolna struktura žalitelja u Odjelu za eliminaciju svih oblika diskriminacije u 2014. g.

U slučajevima kada u postupku istrage utvrdi povredu prava, Institucija ombudsmana izdaje preporuke s ciljem usvajanja mjera i otklanjanja povrede prava.

Aneks VI, članak 5, stavak 4) Dejtonskog mirovnog sporazuma propisuje obavezu odgovorne strane da u ostavljenom vremenskom roku pismenim putem obavijesti Instituciju ombudsmana na koji način će poštovati preporuku.

Dok je u 2013. godini izdana preporuka u 61 predmetu iz oblasti diskriminacije, u 2014. godini ukupan broj predmeta sa preporukom iznosi 42.

Za smanjenje preporuka u 2014. u odnosu na 2013. godinu, neophodno je napomenuti da je određeni broj predmeta riješen u tijeku istrage, bilo posredovanjem, poticanjem prijateljskog rješenja ili poduzimanjem medijacije između strana u sporu, najčešće na način da odgovorni javni organ sam korigira svoje postupanje nakon prvog obraćanja Institucije ombudsmana.

Status žalbi iz 2014. g. sa donesenom preporukom	Djelomično realizirana	Nema odgovora	Nije realizirana	Ostvarena suradnja	Realizirano	Ukupno
Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije	1	9	4	11	17	42

Nepoštivanje preporuka ombudsmana vezanih za povrede Zakona o zabrani diskriminacije povlači prekršajnu odgovornost fizičkih i pravnih lica, novčane kazne do 10.000 KM, mjere sigurnosti, zabrane obavljanja djelatnosti i druge sankcije predviđene zakonom.

Od usvajanja Zakona o zabrani diskriminacije u BiH prošlo je više od 5 godina što je dovoljan vremenski period za analiziranje najčešćih pojava oblika diskriminacije i stvaranje prakse po pitanju sudske zaštite od diskriminacije.

U tom smislu, ombudsmani primjećuju da je konstantno prisutan visok broj žalbi na mobing, da se redovno pojavljuju žalbe na etničku diskriminaciju, ali u blago padajućem broju, i da se sve više predmeta otvara po navodima o diskriminaciji na osnovi seksualne orijentacije (LGBT populacije) ili predmetima vezanim za govor mržnje. Broj žalbi iz posljednje dvije kategorije gotovo je zanemariv u odnosu na ukupan broj predmeta u Instituciji.

MOBING

U Odjelu za eliminaciju svih oblika diskriminacije u 2014. godini zaprimljeno je 69 žalbi koje se odnose na mobing što je identičan broj žalbi na mobing iz prethodne 2013. godine.

Iako je broj obraćanja građana ovoj Instituciji zbog mobinga konstantan, taj broj i dalje nije stvarni pokazatelj stanja u BiH. Institucija ombudsmana dolazi do ovakvog zaključka na osnovi svjedočenja stranaka i medijskih natpisa kada najčešće na svjetlo izlaze najteže posljedice mobinga. Činjenica je da ima puno građana koji su danas izloženi mobingu, ali se ne obraćaju Instituciji niti traže sudsku zaštitu iz straha da bi u tom slučaju mogli ostati bez posla.

Uspoređujući statistiku iz prethodnih godina, evidentno je da je mobing u porastu, čemu doprinosi teška ekonomska situacija, visoka stopa nezaposlenosti, loše uređeno tržište rada i nedostatak kapaciteta nadležnih inspekcija. Žrtve mobinga su, također, izložene stresu jer mobing ostavlja posljedice po njihovo zdravlje, a uz žalbu Instituciji često se prilažu mišljenja psihologa, psihijataru ili drugih stručnih lica, kao i iskazi svjedoka. Olakšavajuća okolnost za žrtve mobinga ogleda se u činjenici da je teret dokazivanja na navodnom prekršitelju. U praksi, prekršitelj je lice na poziciji moći u odnosu na žrtvu, i čini sve kako bi opovrgao postojanje mobinga, pozivajući se na svoja prava koja proizlaze iz raznih internih i općih akata.

Tijekom provedbe postupka ispitivanja osnovanosti žalbi, ombudsmani su uspješno surađivali sa poslodavcima u javnom i privatnom sektoru koji su blagovremeno dostavljali tražena izjašnjenja i obavijesti o stanju u predmetima, a mjerodavne inspekcije rada su u svakom slučaju postupile po dopisima Institucije ombudsmana, te poduzele neophodne istražne radnje.

Slično, kao i u prethodnom izvještajnom periodu, građani su se Instituciji ombudsmana najčešće obraćali zbog neprijateljskog okruženja na radnom mjestu, vrijeđanja i omalovažavanja od strane nadređenih, sprječavanja napredovanja u službi, selektivnog i nepotpunog ostvarivanja prava iz radnog odnosa u pogledu korištenja godišnjeg odmora, prava na stručno usavršavanje i naknada za rad.

Najčešće prijavljivani oblik mobinga je tzv. vertikalni mobing koji postoji kada pretpostavljeni zlostavlja jednog određenog radnika, dok se znatno manji broj žalbi odnosi na horizontalni mobing, tj. mobing između radnika na jednakom položaju u hijerarhijskoj ljestvici. U svakom slučaju, cilj mobinga je da se uposleni prisile da napuste radno mjesto i tako ekonomski još više degradiraju.

Označeni odgovorni organi u svojim izjašnjenjima Instituciji ombudsmana navodili da su navodi podnositelja žalbi neistiniti, da se poslovi ponekad obavljaju u promijenjenim uvjetima zbog specifičnosti rada, da se striktno poštuju odredbe Zakona o radu i kolektivnih ugovora te da su podnositelji žalbe sami doprinijeli neprijateljskoj atmosferi i okruženju na radnom mjestu, svojim postupcima.

U nemalom broju slučajeva, Institucija ombudsmana se obraćala nadležnim inspekcijama rada, kako bi se sa što većom dozom izvjesnosti utvrdilo činjenično stanje te donijela odgovarajuća odluka, jer se iz neposrednog izjašnjavanja dvije suprotstavljene strane nije moglo doći do pouzdanog zaključka o postojanju odgovornosti. Ono što je zajedničko za sve žrtve mobinga je da su posljedice višestruke. Problemi i nezdrava atmosfera na poslu su razlog stalnih bolovanja i povratak na posao je sve upitniji što može dovesti do dobrovoljnog otkaza zbog potpune iscrpljenosti ili do dobivanja otkaza. Nakon gubitka zaposlenja pojavljuju se novi problemi u vezi sa pronalaženjem novog posla jer mobing dovodi do gubitka samopoštovanja i gubitka socijalne uloge, što se odražava i na poslovni i na porodični život. Ako se žrtva mobinga odluči na pokretanje parničnog postupka protiv zlostavljača već osiromašeni kućni proračun zbog gubitka posla, bolovanja, otkaza ili specijalističkih pregleda dodatno se umanjuje za troškove odvjetnika i sudske takse što dovodi do još težeg stanja žrtve.

U periodu izvješćivanja, Institucija ombudsmana je vršila monitoring ranije pokrenutih suđenja za mobing protiv poslodavaca, gdje je u postupku po žalbi, drugostupanjski sud otvorio raspravni postupak i preinačio prvostupanjsku presudu u korist žrtve mobinga. Ovakav ishod govori o većem stupnju senzibiliteta sudaca za suđenja u predmetima diskriminacije, a naročito mobinga što može vratiti vjeru u djelotvornost pravnih lijekova koji stoje na raspolaganju žrtvi.

DISKRIMINACIJA NA OSNOVI SEKSUALNE ORIJENTACIJE (LGBT)

Osobe na osnovi seksualne orijentacije (LGBT osobe) se u svakodnevnom životu susreću sa stereotipima i predrasudama, iako su istospolni seksualni odnosi dozvoljeni zakonom, a neravnopravan tretman LGBT osoba izričito zabranjen. Položaj pripadnika LGBT populacije je težak jer društvo nije spremno da ih prihvati kao ravnopravne pripadnike društva. U slučaju povrede prava, rijetko se odlučuju za pokretanje postupka pred Institucijom ombudsmana ili drugim nadležnim organima, zbog nepovjerenja u institucije i straha od osude okoline zbog objelodanjivanja svoje seksualne orijentacije.

Što se tiče konkretnih primjera žalbe, Institucija ombudsmana imala je u 2014. godini 11 registriranih predmeta diskriminacije na osnovi seksualne orijentacije i spolnog izražavanja. Kao i prethodnih godina, većina predmeta otvorena je po službenoj dužnosti ili po prijavi nevladinih organizacija koje se bave zaštitom prava ove kategorije građana.

U periodu izvještavanja, Instituciji se u sedam navrata obraćala organizacija Sarajevski otvoreni centar, a postupak istraživanja je proveden po svim tim žalbama. Zbog povrede odredbi Zakona o zabrani diskriminacije BiH, žalba je podnesena protiv Zavoda za transfuzijsku medicinu Republike Srpske, a sporan je bio Upitnik za davaoce krvi, u kojem postoji diskriminacija na osnovi seksualne orijentacije. Zavodu je Institucija ombudsmana izdala preporuku da revidira sporni upitnik, kako iz njega ne bi bili isključeni davaoci samo na osnovi seksualne orijentacije, ali je ova medicinska ustanova na preporuku odgovorila riječima da "iz davanja krvi nisu izuzete isključivo homoseksualne osobe nego sve osobe rizičnog ponašanja u skladu sa Direktivom 200/98/EZ Europskog parlamenta i Vijeća o utvrđivanju standarda kvalitete i sigurnosti za prikupljanje, ispitivanje, preradu, čuvanje i promet ljudske krvi i krvnih sastojaka".

Zbog istog vida diskriminacije, zabrane davanja krvi homoseksualnim osobama, žalba je podnesena i nakon navoda na internet-stranici Kantonalne bolnice Zenica, a nakon intervencije ombudsmana, ravnatelj zeničke Bolnice potvrdio je da je sporna rečenica skinuta sa internet-stranice, ali i da se ista nikada nije interpretirala u smislu diskriminacije bilo koje kategorije davatelja.

Sarajevski otvoreni centar se žalio i zbog Zakona o matičnim knjigama Brčko Distrikta BiH koji onemogućava i ugrožava ostvarivanje ljudskih prava transeksualnih osoba koje su prošle proces prilagodbe spola. Nakon istrage, Institucija ombudsmana je ustvrdila da je upisivanje podataka o promjeni spola omogućeno tako što se upis vrši u rubrici "Naknadni upisi i bilješke", a zahtjevi se mogu podnijeti po standardnoj proceduri. Osim navedenog, utvrđeno je da u konkretnom slučaju nijedna osoba nije pretrpjela povredu prava po navedenim žalbenim osnovama, nema naznaka da je bilo koja osoba bila diskriminirana spornim pravnim aktima ili se nije u, tom smislu, obratila Instituciji ombudsmana.

Više žalbi je podneseno na osnovi kontinuirano uvredljivog pisanja portala i magazina SAFF, kojem je iz Institucije ombudsmana izdana preporuka da se javno izvini pripadnicima homoseksualne manjine i magistrima Rodnih studija zbog navoda iznesenih u jednom od članaka te da, u budućem novinarskom radu, poštuje Zakon o zabrani diskriminacije u BiH. Uvredljivim tekstovima u magazinu SAFF bavilo se, osim toga, i Vijeće za tisak. S obzirom da magazin SAFF nije pokazao spremnost za suradnju, ovaj slučaj nesuradnje uvršten je u Godišnje

izvješće Institucije ombudsmana za ljudska prava BiH koji je upućen Parlamentarnoj skupštini BiH i zakonodavnim tijelima entiteta i Brčko distrikta BiH.

Povodom napada ne članove banjalučkog Udruženja Queer Aktivista 29.03.2014. godine, ombudsmeni su izdali saopćenje za javnost kojim najoštrije osuđuju napad koji se desio ispred prostorija udruženja i tom prilikom je istaknuto da lica drugačije seksualne orijentacije uživaju sva ustavom garantirana prava uključujući i zaštitu LGBT populacije u pogledu prava na slobodu izražavanja i okupljanja. Povodom navedenog incidenta, ombudsmeni su otvorili istragu po službenoj dužnosti i javno pozvali sve organe vlasti da jačaju svoje kapacitete kako bi blagovremeno odgovorili na sve vrste nasilja i fizičkih napada na pripadnike LGBT populacije. Izjašnjenje Policijske stanice Centar, Banja Luka, proslijeđeno je udruženju na komentar, da bi se nakon prikupljanja svih činjenica mogla donijeti konačna odluka.

U svakom slučaju, ombudsmeni su stava da državni organi zaduženi za održavanje reda imaju obavezu da reagiraju u ovakvim situacijama, a sudovi imaju mogućnost izricanja težih kazni za krivična djela počinjena iz mržnje. Također je bitno pronaći počinitelje radi odvraćanja od budućih napada sličnog karaktera i slanje jasne poruke javnosti da je nasilje prema LGBT populaciji neprihvatljivo.

U sklopu aktivnosti suradnje sa nevladinim organizacijama, ombudsmeni su razmatrali zahtjev Sarajevskog otvorenog centra za izradom Specijalnog izvješća posvećenog pravima LGBT populacije. Ombudsmeni su iskazali razumijevanje za ovakav zahtjev, ali su ga stavili u kontekst izrade specijalnih izvješća za sve ugrožene kategorije, uzimajući u obzir i broj pojedinačnih žalbi kao jedan od indikatora opravdanja za izradu specijalnog izvješća. Ombudsmeni naglašavaju da će inicijativa za izradu Specijalnog izvješća o pravima LGBT osoba biti predmet razmatranja kod izrade strateških dokumenata, uzimajući u obzir i stav zakonodavnih tijela o ovom pitanju.

Priznavanje prava pripadnika LGBT populacije ovisi o otvorenosti i spremnosti društvene većine da tolerira različitost i od političke volje državnih institucija i funkcionara da uspostave djelotvorne mehanizme zaštite u slučaju kršenja prava. Jedna od ključnih aktivnosti Institucije ombudsmana usmjerena je na podizanje svijesti građana o njihovim pravima i o postojanju mehanizama i institucija koje staju u njihovu zaštitu kada su ugroženi na bilo koji način.

Iako je podizanje svijesti građana veoma značajno, nije samo po sebi dovoljno, jer prvenstveno se mora podići svijest institucija, a to treba biti permanentan, trajan proces. Ocjena integriteta državnih službenika i edukacija policije o diskriminaciji LGBT osoba trebali bi biti obavezan dio njihovog obučavanja. Gradnja pozitivnog ambijenta za sve obespravljene osobe, pričanje o njihovim problemima, dobar je početak mijenjanja svijesti društva, a mijenjanje svijesti će ohrabriti osobe iz ugroženih grupa da se obrate Institucijama za svoju zaštitu.

Nositelji javnih funkcija bi trebali otvorenije istupiti u zaštiti prava LGBT populacije, povodom pojedinačnih incidenata ali i generalno jer i dalje živimo u relativno konzervativnom društvu u kojem je prisutan jak utjecaj vjerskih organizacija. Prema saznanjima Institucije ombudsmana, nije bilo slučajeva diskriminacije na osnovi seksualne orijentacije koji su dobili sudski epilog. Stoga je na javnim vlastima obaveza da osiguraju istinsko funkcioniranje udruženja i političkih partija čak i onda kada ljute ili vrijeđaju osobe koje se protive zakonitim idejama i zahtjevima koje udruženje ili partija nastoji promovirati. Zatim, njihovi članovi moraju biti u stanju održavati skupove bez straha da će biti objekt fizičkog napada njihovih protivnika. Ovaj strah može udruženje ili drugu grupu koja podržava zajedničke ideje ili interese obeshrabriti od otvorenog izražavanja mišljenja o kontraverznim pitanjima koja se tiču zajednice. Najzad, u demokratskom društvu, pravo na kontrademostracije ne može se proširiti na sprečavanje prava na slobodu okupljanja (vidi Europski sud, *Ouranio Toxo i drugi protiv Grčke*, presuda od 20. listopada 2005. godine, stavak 37. s referencama na navedenu praksu Europskog suda).

Način na koji jedno društvo tretira LGBT osobe oslikava način na koji se društvo odnosi prema svemu što je različito, a upravo u različitostima se ogleda bogatstvo i progresivnost jednog društva.

GOVOR MRŽNJE

Govor mržnje, točnije zagovaranje mržnje na osnovu nacionalnog porijekla, rase ili vjere, zauzima posebno mjesto u radu Institucije ombudsmana. Generalno govoreći, sloboda izražavanja kao korelativ govoru mržnje, proteže se i na nepopularne ideje i izjave koje mogu da šokiraju, uvrijede ili uznemire druga lica. Međutim, brojne međunarodne konvencije, ne samo da dozvoljavaju državama da zabrane govor mržnje nego to od njih izričito zahtijevaju. Urođeno dostojanstvo i jednakost svakog pojedinca je temeljni aksiom međunarodnog sustava zaštite ljudskih prava. Stoga ne čudi da međunarodno pravo osuđuje izjave kojima se negira jednakost ljudskih bića.

Članak 20. Međunarodnog pakta o političkim i građanskim pravima nalaže da svako pozivanje na nacionalnu rasnu ili vjersku mržnju koje predstavlja poticanje na diskriminaciju, neprijateljstvo ili nasilje treba biti zabranjeno zakonom. Pojedine zemlje, zauzele su stav da samo poticanje sa namjerom da se izazove momentalno nasilje opravdava ograničavanje temeljnog prava na slobodu izražavanja. Važan motiv za ovakvu i slične pozicije leži u bojazni da bi šira zabrana poticanja na „diskriminaciju ili neprijateljstvo“ bila zloupotrijebljena od strane vlasti i da bi obeshrabrila građane od učešća u legitimnom političkom dijalogu npr. oko pitanja vjere ili prava nacionalnih manjina. Iz tog razloga, pojedina demokratski uređena društva, kao što je ono u Belgiji, Danskoj, Finskoj, Islandu, SAD-u, stavili su rezerve na navedeni članak 20. MPGPP. Prema mišljenju Komiteta za ljudska prava UN-a zabrana govora mržnje je potpuno kompatibilna sa slobodom izražavanja iz članka 19. Pakta, a ostvarivanje slobode izražavanja povlači za sobom poseban vid odgovornosti. Pored MPGPP, i druge međunarodne konvencije reguliraju zabranu govora mržnje. Od naročitog značaja je članak 4. Međunarodne Konvencije o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije koji ide dalje od MPGPP i kojim se od država potpisnica, između ostalog, zahtijeva da „utvrde kao krivično djelo svako širenje ideja zasnovanih na superiornosti ili rasnoj mržnji kao i svako poticanje na rasnu diskriminaciju. Za razliku od MPGPP, Konvencija nalaže zabranu rasističkog govora čak i kad on ne predstavlja poticanje na diskriminaciju, neprijateljstvo ili nasilje.

Ombudsmeni su prilikom razmatranja pojedinačnih slučajeva, a u pogledu korelacije između slobode izražavanja i govora mržnje, primjenjivali sljedeće standarde:

Nitko ne može biti kažnjen za izjave koje su istinite.

Nitko ne može biti kažnjen za širenje govora mržnje, osim ako se uspostavi da je takva aktivnost poduzeta sa namjerom izazivanja diskriminacije, neprijateljstva ili nasilja.

Neophodno je poštovati pravo novinara da odluče na koji način da prenose informacije javnosti, posebno kada izvještaju o rasizmu i netoleranciji.

Nitko ne može biti podvrgnut prethodnoj cenzuri.

Svako izricanje sankcija od strane sudova mora strogo poštovati princip proporcionalnosti.

Internet je, prvenstveno, prostor sa kreativnim sadržajima za mlade, a govor mržnje je negacija od svega što je kreativno i protiv njega se društvo mora boriti proaktivno, autocenzurom i edukacijom. Upravo zbog toga su Generalni direktorat za demokraciju Vijeća Europe, a na inicijativu omladinskog sektora i uz podršku Generalnog sekretara ove organizacije, pokrenuli kampanju protiv govora mržnje na internetu kroz osnivanje komiteta na razini država članica.

Bosna i Hercegovina je, u skladu sa ovakvim međunarodnim okvirom, usvojila niz propisa kojima regulira govor mržnje i uspostavila institucije koje imaju zadatak da se bore protiv ove pojave.

Izmjene i dopune odredbi Krivičnog zakona Republike Srpske i Krivičnog zakona Brčko Distrikta BiH koje se odnose na krivična djela počinjena iz mržnje usvojene su u 2010. godini, a Institucija ombudsmana je uputila inicijativu za usvajanje sličnih izmjena i dopuna Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine i očekuje se i njihovo usvajanje.

Tu je, također, još i Zakon o zabrani diskriminacije, Zakon o ravnopravnosti spolova, i Zakon o slobodi vjere i pravnom položaju crkvi i vjerskih zajednica u BiH koji kroz neke članke tretiraju pojam govora mržnje.

Pored toga, Regulatorna agencija za komunikacije je, u studenom 2011. godine, donijela Kodeks o audiovizualnim medijskim uslugama i medijskim uslugama radija, koji tretira govor mržnje u ovoj oblasti.

Vijeće za tisak u Bosni i Hercegovini u Kodeksu za tisak Bosne i Hercegovine zabranjuje „Huškanje“ koje se uopće definira kao „namjerno ili nenamjerno poticanje diskriminacije i netolerancije“ a tisak ima obavezu da se uzdrži od poticanja mržnje ili nejednakosti po bilo kojoj osnovi kao i od poticanja na krivična djela i nasilje.

Veoma je važno naglasiti da Regulatorna agencija za komunikacije ima odobrenje da sankcionira uočeni govor mržnje (od novčanih kazni do ukidanja TV stanice) dok Vijeće za tisak ima samo savjetodavnu ulogu i može dati preporuke ali ne i sankcionirati.

Zakonom o zabrani diskriminacije u BiH, kao središnja institucija za zaštitu od diskriminacije označena je Institucija ombudsmana, a zabrana diskriminacije se odnosi na svako različito postupanje prema bilo kojoj osobi ili grupi osoba na osnovi rase, boje kože, jezika, vjere, etničke /nacionalne pripadnosti ili socijalnog podrijetla i po bilo kojoj drugoj osnovi, dakle ova lista nije zatvorena. Istim zakonom izričito je zabranjeno poticanje na diskriminaciju kao i svako zagovaranje nacionalne, vjerske ili rasne mržnje.

Institucija ombudsmana se u svom radu susretala sa primjerima govora mržnje i uglavnom se radi o neadekvatnim terminima kojima su nazivani pripadnici određenih ugroženih grupa, neprimjereni javni istupi fizičkih i pravnih lica o osobnim i moralnim karakteristikama pojedinaca na javnim funkcijama, tekstovima koji su praćeni slikama i komentarima uvredljivog sadržaja i kao takvi dostupni široj javnosti, objave pojedinih na blogovima čiji je sadržaj lažan, vrijeđajući, omalovažavajući, kompromitirajući zbog čega osobe koje su meta takvih napada osjećaju strah za sebe i svoju porodicu, nacionalističke izjave koje šire mržnju između konstitutivnih naroda u pojedinim povratničkim sredinama. Ombudsmani su u svojim preporukama zahtijevali trenutni prestanak objavljivanja uvredljivih sadržaja u kojima se osobe nazivaju pogrđnim i neprimjerenim imenima, uklanjanje sa internet-portala sadržaja uvredljivog karaktera, objavljivanje novih članaka u kojima je sadržana javna isprika pripadnicima manjinskih grupa, poduzimanje neophodnih mjera da se prilikom budućeg obavljanja novinarskog posla, pisanja i objavljivanja članaka u potpunosti poštuje Zakon o zabrani diskriminacije, zatim potrebu edukacije uposlenih kako bi se spriječilo pisanje istih ili sličnih članaka. Na današnji dan, ombudsmani konstatiraju da je stupanj poštovanih preporuka djelomičan, a da dalje provođenje otežava činjenica da je u većini slučajeva odgovorna strana privatno pravno lice, da je govor mržnje prisutan na internetu, koji je, kao virtualni prostor, u velikoj mjeri nereguliran, da putem društvenih mreža dolazi do multipliciranja govora mržnje gdje se promocija osobnih stavova odvija pod velom anonimnosti. *U pogledu sudskog procesuiranja govora mržnje, statistike pokazuju, da postoji vrlo mali broj prijava koje se odnose na krivična djela izazivanja rasne, nacionalne ili vjerske mržnje, razdora ili netrpeljivosti i ta situacija je prisutna na području cijele BiH.*

U BiH, gdje se govor mržnje često očituje kroz političku retoriku i djelovanje, posebno zabrinjava činjenica da incidente iz mržnje čine mladi koji se, u vrijeme ratnih sukoba, nisu ni rodili. To znači da su izrasle nove generacije opterećene nacionalizmom i netrpeljivošću prema drugom i drugačijem.

Uspostavljeni sustav društvenih vrijednosti i stupanj tolerancije je kod nas takav da je odnos prema drugom, u najmanju ruku neutralan, a često i nasilan. To proizvodi i ispade prema različitim grupama koje su u manjini ili prema pojavama koje nisu u skladu sa stavovima većine.

Ukoliko se ne poduzmu energičniji koraci u suzbijanju govora mržnje, imat ćemo probleme koje imamo i sada – veliku podijeljenost društva i formiranje nekih zatvorenih društvenih skupina koje smatraju da imaju pravo da su bolji ili da su drugačiji od ostalih - te da jedna grupa ima pravo da upravlja svim ostalim grupama u državi. Prepoznavanje i praćenje krivičnih djela počinjenih iz mržnje daju priliku tijelima za provođenje zakona da predvide izbijanje ozbiljnih incidenta, a osuda ovakvih djela kroz zajednički rad svih relevantnih institucija može značajno doprinijeti vraćanju povjerenja u zajednicu.

SUDSKA PRAKSA

Člankom 12. Zakona o zabrani diskriminacije u Bosni i Hercegovini propisana je mogućnost sudske zaštite za osobe koje su izložene bilo kojem obliku diskriminacije. U cilju sagledavanja i analiziranja sudske prakse, Institucija ombudsmana pratila je niz suđenja u periodu izvješćivanja, ne isključujući mogućnost da su sudovi postupali i u drugim predmetima za zaštitu od diskriminacije sa kojima Institucija ombudsmana nije bila izravno upoznata od strane zainteresiranih strana.

Instituciji ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine obratila se D. V. iz Banjaluke radi praćenja suđenja u postupku iz radnog odnosa u slučaju mobinga protiv tužene JP Radio televizija Republike Srpske. Postupak je pred Osnovnim sudom Banja Luka okončan na način da je tužba dana 04.04.2013. godine odbačena¹, ali je Okružni sud dana 12.05.2014. godine djelomično uvažio žalbu tužiteljice i preinačio² prvostupanjsku presudu u njenu korist. Okružni sud je, naime, obavezao tuženu da tužiteljicu vrati na poslove koje je obavljala prije otkaza ugovora o radu sa ponudom izmijenjenog ugovora o radu, ali je, istovremeno, odbio dio zahtjeva tužiteljice da se naloži tuženoj da poduzme djelotvorne mjere s ciljem sprečavanja mobinga i naknadu nematerijalne štete po istoj osnovi. Sud je, u obrazloženju, naveo da se radniku može otkazati ugovor o radu sa ponudom za zaključenje ugovora o radu pod izmijenjenim uvjetima samo ako je za radnikom prestala potreba na radnom mjestu na kojem je obavljao poslove iz ekonomskih, organizacionih i tehnoloških razloga i ako radnik, s obzirom na svoje stručne i radne sposobnosti, ne može uspješno obavljati radne obaveze iz ugovora o radu, a u konkretnom slučaju nije bila provedena procedura utvrđivanja ovih činjenica. Sud je odbacio navode o diskriminaciji sa obrazloženjem da se tužiteljica u svojim razlozima iz tužbe nije pozvala niti učinila vjerojatnim, nijedan od osnova diskriminacije, a u presudi je, također, navedeno da prezentirani dokazi, između ostalog, i tonski zapisi sjednica kolegija, ne dokazuju postojanje mobinga prema tužiteljici.

¹ 071 P 031766 08 P

² 71 O P 031766 13 GŽ

Općinski sud u Sarajevu je, dana 02.10.2013. godine, donio presudu³ u predmetu diskriminacije po tužbi D. D. iz Žepča, a koja je postala pravosnažna 23.10.2014. godine. Tužiteljica je podnijela tužbu protiv Federacije BiH prema Zakonu o zabrani diskriminacije, a povodom provođenja procedura popune upražnjenih sudačkih pozicija u Ustavnom sudu F BiH. U tužbenom zahtjevu je navela da nije dobila podršku za izbor na mjesto suca u Domu naroda Parlamenta F BiH jer kao hrvatski kandidat nije predložena od strane „legitimnih hrvatskih predstavnika, nego od nelegitimnog Predsjednika Federacije.“ U postupku pred sudom je utvrđeno da Dom naroda Parlamenta F BiH na 14. sjednici dana 21.03.2013. godine, nije potvrdio odluku Predsjednika F BiH donesenu uz suglasnost oba dopredsjednika o imenovanju D. D. za suca Ustavnog suda F BiH iz reda hrvatskog naroda. Odluka o nepotvrđivanju tužiteljice donesena je bez obrazloženja delegata. Sud je u obrazloženju presude naveo da su delegati Doma naroda Parlamenta F BiH trebali obrazložiti odluku o odbijanju predmetnog imenovanja tužiteljice ukoliko su uočili određene prepreke za imenovanje koje nije uočio Visoki sudsko i tužilačko vijeće, Ustavni sud F BiH, predsjednik i dopredsjednici F BiH, s obzirom da se radi o najboljem kandidatu iz reda hrvatskog naroda. Sud dalje utvrđuje da je sama procedura imenovanja sudaca bila u skladu sa Ustavom BiH, a tijekom potvrde sudaca od strane delegata u Domu naroda nije nijednom stavljena u pitanje stručnost i opća sposobnost tužiteljice od strane izaslanika. Sud nije našao osnovanom primjedbu tužiteljice da nepotvrđivanje imenovanja ima politički karakter, s obzirom da delegati Doma naroda svoju odluku uopće nisu obrazložili. Sud je pored provedenog dokaznog postupka, svoju odluku zasnovao i na činjenici da je tužena kod odgovor na tužbu priznala sve navode iz tužbe radi utvrđivanja diskriminacije prilikom izbora, pa je sud uvažio zahtjev da se tužiteljici isplaćuje razlika plate između trenutno ostvarene i plate sudaca Ustavnog suda F BiH, a zahtjevu se tužena nije protivila.

Presudom Vrhovnog suda Federacije BiH od 29.08.2014. godine ukinuta je drugostupanjska presuda Kantonalnog suda u Mostaru povodom prakse Federaciji BiH prema kojoj su djeca u osnovnim i srednjim školama izučavala različite nastavne programe, poznata pod nazivom „dvije škole pod jednim krovom“. Vrhovni sud Federacije BiH je odbacio drugostupanjsku presudu Općinskog suda u Mostaru, i potvrdio prvostupanjsku presudu prema kojoj 2 škole pod 1 krovom predstavljaju etničku segregaciju učenika i naložio da takva praksa mora biti ukinuta. Presudom Vrhovnog suda Federacije BiH broj: 58 0 PS 085653 13 REV od 29.08.2014. godine, uvažene su revizije Udruženja „Vaša prava Bosne i Hercegovine“ te rješenje Kantonalnog suda u Mostaru broj: 58 OPS 085653 12 PŽ od 11.06.2013. godine, preinačeno na način da se žalbe tuženika odbijaju i prvostupanjska presuda Općinskog suda u Mostaru broj: 58 0 PS 085653 11 PS od 27.04.2012. godine potvrđuje, a kojom je utvrđeno da su prvotuženi, Hercegovačko-neretvanski kanton, Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta, te drugotuženi, Osnovna škola Stolac i trećetuženi, Osnovna škola Čapljina organiziranjem škola na etničkom principu i donošenjem i primjenom školskih planova i programa na etničkom principu odvajali učenike u školama na području Hercegovačko-Neretvanskog kantona na temelju njihove etničke pripadnosti čime su počinili diskriminaciju. Stavkom 2. dispozitiva prvostupanjske presude Općinskog suda u Mostaru naloženo je prvotuženom u cilju prestanka dalje diskriminacije djece u školama na području Hercegovačko-neretvanskog kantona da najkasnije do 01.09.2012. godine, ustanovi jedinstvene, integrirane multikulturalne obrazovne ustanove-škole za utvrđena upisna područja sa jedinstvenim nastavnim planom i programom, uz puno poštovanje prava djece na obrazovanje na materinskom jeziku, a drugo i treće tuženom da, u istom roku, integracijom stvore osnovu multikulturalnosti škole i obrazovanja djece, bez obzira na etničku pripadnost, po jedinstvenom planu i programu na materinskom jeziku.

³ 65 0 RS 347422 13 RS

Dana 17. jula 2014. godine, Vrhovni sud Federacije BiH donio je presudu⁴ u predmetu časne sestre J.M.K. koja je bila u sporu sa općinom. Suština presude je u tome da Sud zaključuje da u slučaju tužbe J.M.K. protiv općine nije bilo elemenata diskriminacije na osnovu vjerske pripadnosti, iako je Općinski sud diskriminaciju ustanovio, a Kantonalni sud potvrdio tu prvostupanjsku presudu. Tužiteljica se, po isteku mandata na poziciji ravnateljice vrtića, prijavila na natječaj općine za istu poziciju i bila jedina kandidatkinja. No, njen mandat nije obnovljen zbog toga što je, kako tužiteljica navodi, časna sestra. Prema interpretaciji Vrhovnog suda Federacije BiH, tužiteljica nije mogla biti diskriminirana jer je bila jedini kandidat za spomenuti posao. Prema obrazloženju presude, tužiteljica je, kao žrtva eventualne diskriminacije, bila u obavezi da uvjeri sud da je tuženi izvršio radnju zbog koje je protiv njega podnesena tužba, i učiniti vjerojatnim da nedonošenje sporne Odluke predstavlja akt izravne ili neizravne diskriminacije, odnosno da je zbog njenog vjerskog opredjeljenja i njene odore na njenu štetu učinjena neka razlika u odnosu na drugu osobu ili zaštićenu skupinu. Prema shvaćanju suda, ako je tužiteljica željela da dokaže da je diskriminirana zbog svog vjerskog porijekla prilikom traženja posla, potrebno je da postoji druga osoba koja ima iste ili slične kvalifikacije njenim, koja se prijavila na isti konkurs i koja je dobila posao jer tek tada postoji vjerojatnost za dokazivanje diskriminacije. Na tužiteljici je ležao teret dokazivanja da postoje određene činjenice na kojima se može utemeljiti presumpcija o postojanju izravne ili neizravne diskriminacije na koji način je došlo do povrede jednakog postupanja. Nakon toga, teret dokazivanja je na tuženom koji mora dokazati da nije došlo do povrede načela jednakog postupanja. Kod utvrđenja da je tužiteljica uposlenica Dječjeg vrtića od 2000. godine, da je obavljala poslove odgajateljice, zatim u periodu od 2002. do 2006. godine poslove ravnatelja, a nakon isteka mandata poslove v.d. ravnatelja kao i da se na raspisani natječaj za ravnatelja javila kao jedini kandidat, činjenica da tužena nije dala suglasnost na Odluku Upravnog odbora vrtića za imenovanje tužiteljice na mjesto ravnatelja vrtića po shvaćanju suda nije dokaz da je tužena postupajući na taj način povrijedila njeno pravo na imenovanje zbog vjerskog podrijetla, odnosno njene odore, zbog čega tužiteljici ne pripada pravo na zaštitu u smislu odredbe članka 12. Zakona o zabrani diskriminacije u Bosni i Hercegovini.

Udruženje Q je 2. ožujka 2011. godine podnijelo apelaciju Ustavnom sudu BiH zbog propusta javnih vlasti da poduzmu neophodne, razumne i odgovarajuće pravne i praktične mjere za zaštitu i očuvanje prava zaštićenih Ustavom BiH i Europskom konvencijom, a u vezi sa organiziranjem 1. Queer Sarajevo Festivala. Ustavni sud je utvrdio povredu prava na slobodu okupljanja iz članka II/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 11. Europske konvencije. Prvi Queer Sarajevo Festival, u organizaciji Udruženja Q, trebao je biti održan u Sarajevu od 24. do 28. rujna 2008. godine, ali je prekinut već prvog dana zbog protesta religijskih organizacija, te desničarskih i navijačkih grupa, koji su na kraju doveli i do nasilja od kojeg je stradalo osam osoba. Festival je i u danima prije održavanja koje je bilo planirano u mjesecu vjerskog praznika, naišao na otpor političkih stranaka, religijskih vođa, medija, drugih desničarskih i nacionalističkih grupa, navijača, što je doprinijelo negativnom raspoloženju javnosti. Nakon toga su podignute dvije optužnice koje su dvojicu napadača teretile za nasilničko ponašanje i sprječavanje službenog lica u obavljanju dužnosti. Jedan napadač je oslobođen, dok je drugi uvjetno kažnjen. Apelacija je Ustavnom sudu podnesena nakon ovih događaja. Ustavni sud Bosne i Hercegovine je 25. rujna 2014. godine na 88. plenarnoj sjednici djelomično usvojio apelaciju Udruženja Q za promociju i zaštitu kulture, identiteta i ljudskih prava queer osoba, šest godina nakon što je apelacija podnesena. Presudom⁵ je Ustavni sud BiH na spomenutoj sjednici donio Odluku o dopustivosti i meritumu i kojom je djelomično usvojena apelacija Udruženja Q te utvrđena povreda prava iz članka II/3.i) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 11

⁴ 68 0 P 017661 13 REV

⁵ AP-1020-11-ODM

Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda. Presudom je Vladi Federacije BiH naloženo da Udruženju Q "u roku od tri mjeseca od dana dostavljanja ove odluke, isplati iznos od 3.000 KM na ime naknade nematerijalne štete zbog utvrđene povrede prava". Nadalje, isto je naloženo i Vladi Kantona Sarajevo koja je, također, dužna da u roku od tri mjeseca isplati isti iznos Udruženju Q. Vladi Federacije BiH i Vladi Kantona Sarajevo odlukom je naloženo da "u roku od tri mjeseca od dana dostavljanja odluke obavijeste Ustavni sud BiH o poduzetim mjerama s ciljem izvršenja ove odluke, u skladu sa člankom 72. stavak 5 Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine". Ustavni sud je kao nedopuštenu odbacio apelaciju Udruženja Q "zbog povrede prava njegovih članova i simpatizera iz članka II/3.b), f) i i) Ustava Bosne i Hercegovine i članaka 3, 8 i 11, pojedinačno i u vezi s člancima 13. i 14. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i sloboda zato što ju je podnijelo neovlašteno lice" jer su žalbu u vezi sa pojedinačnim slučajevima nasilja morale prijaviti osobe na koje se nasilje izravno odnosilo te za njih to nije moglo uraditi Udruženje Q. Ustavni sud je, također, odbacio i apelaciju Udruženja Q koja je podnesena "zbog povrede prava iz članka II/3.b) i f) Ustava Bosne i Hercegovine i članaka 3. i 8. pojedinačno i u vezi s člancima 13. i 14. Europske konvencije zbog toga što je *rationa materiae* inkompatibilna s Ustavom BiH" što zapravo znači da taj dio apelacije nije u nadležnosti Ustavnog suda. Ovo je prva presuda u BiH kojom je pokazano da je pravo LGBT osoba na javno okupljanje narušeno, ali i prvi put da je organima vlasti naloženo da isplate novac na ime naknade nematerijalne štete jednoj LGBT i Q organizaciji u BiH.

Općinski sud u Čapljini je dana 28.02.2014. godine donio presudu⁶ kojom utvrđuje da je M. M. diskriminiran po nacionalnoj osnovi donošenjem Odluke o uvjetima i načinu prijema državnih službenika u službu za upravu Općine Stolac, na osnovu koje je proveden Javni natječaj za popunu radnih mjesta državnih službenika u Općini Stolac. Sud je, u obrazloženju, naveo da je tužena sačinjavanjem Liste uspješnih kandidata isključila primjenu ustavom i zakonom propisanog principa nacionalne zastupljenosti državnih službenika po popisu iz 1991. godine, na taj način ukidajući tužitelju pravo prioriteta koje mu po ustavu i zakonu pripada. Sud se, u obrazloženju, pozvao na statističke podatke o sastavu stanovništva Zavoda za statistiku, konstatirao da tužiteljici nije data prednost kao kandidatu bošnjačke nacionalnosti u odnosu na kandidate hrvatske nacionalnosti, te nakon primjene pravila o teretu dokazivanja iz članka 15. Zakona o zabrani diskriminacije, utvrdio diskriminaciju, poništio javni natječaj, naložio provođenje principa nacionalne zastupljenosti službenika prema posljednjem popisu i uzdržavanje poduzimanja radnji u budućnosti koje bi se mogle smatrati diskriminacijom na osnovi nacionalnog podrijetla.

Člankom 7. stavak e) propisano je da ombudsman Bosne i Hercegovine, u okviru svoje nadležnosti prikuplja i analizira statističke podatke o slučajevima diskriminacije. Pored statistika prezentiranih u ovom Poglavlju, Institucija ombudsmana je u periodu izvještavanja prikupila i statistike o predmetima diskriminacije pred sudskim organima u BiH prema kojima je: podneseno 19 tužbi za diskriminaciju, od čega je u 14 slučajeva tuženo pravno lice, a u 5 slučajeva fizičko lice; da je diskriminacija navedena kao tužbena osnova u tužbama po drugim osnovama u 18 slučajeva, gdje je u 10 slučajeva takav tužbeni zahtjev odbačen, u 1 slučaju usvojen, u 3 slučaja djelomično usvojen, a u 4 slučaja tužba povučena; doneseno je 14 odluka u meritumu u prvom stupnju, uglavnom iz oblasti upošljavanja, rada i uvjeta upošljavanja; doneseno je 10 odluka u meritumu u drugom stupnju, također iz oblasti upošljavanja i radnih odnosa.

⁶ 53 0 RS 047658 12 RS

ILUSTRATIVNI PRIMJERI

Ž-BL-05-139/14

Institucija ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine, zaprimila je žalbu S. A. povodom ostvarivanja prava koja joj pripadaju kao civilnoj žrtvi rata, konkretnije činjenice da joj se priznaje status logoraša, ali ne i status osobe koja je preživjela seksualno zlostavljanje i silovanje. U postupku istrage pred Institucijom ombudsmana utvrđeno je da podnositeljica žalbe posjeduje uvjerenja iz 2 entitetska udruženja logoraša, a Centar za socijalni rad joj ne priznaje traženi status jer ne posjeduje uvjerenje trećeg udruženja. Izdana je preporuka Centru za socijalni rad da postupi u skladu sa načelom „Zaštite prava stranaka“ iz Zakona o upravnom postupku Bosne i Hercegovine te da joj se traženi status prizna.

Preporuka nije poštovana, zbog čega je upućena urgencija načelniku općine kojoj pripada odgovorni Centar. U međuvremenu, podnositeljica žalbe je, na bazi preporuke ombudsmana, pokrenula upravni spor pred sudom u kojem je donesena presuda da se tužbeni zahtjev djelomično usvaja te se tužiteljici priznaje pravo na nematerijalnu odštetu u iznosu od 10 000 KM.

Ž-BL-06-55/14

Povratnik u općinu Jajce navodi da mu je obnovljena kuća u mjestu povratka 2010. godine, ali da do danas nije izvršeno priključenje električne energije zbog čega smatra da nisu ispunjeni normalni uvjeti za život. U postupku istrage Institucija ombudsmana obratila se dana 25.02.2014. godine Elektroprivredi HZ-HB, Poslovna jedinica Jajce, tražeći izjašnjenje na navode žalbe. Dana 10.03.2014. godine rukovoditelj Poslovne jedinice Elektro Jajce dostavio je odgovor u kojem navodi da je po zahtjevu podnositelja žalbe izrađeno tehničko rješenje i izdana elektroenergetska suglasnost i da je neophodno izgraditi niskonaponsku mrežu u dužini od 500m te da je za realizaciju priključka neophodno osigurati sredstva od oko 18 000 KM. Ombudsmani su preporukom podsjetili da je „Memorandumom o razumijevanju o priključenju stambenih objekata povratnika na elektrodistributivnu mrežu u BiH“, potpisanim u Sarajevu 26.01.2004. godine predviđena obaveza prioritete rekonstrukcije mreže na povratničkim područjima, a Sporazumom o ponovnom priključenju stambenih objekata povratnika na elektrodistributivnu mrežu u BiH (akt Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH br 01-260/2004 od istog datuma) navedeno je, između ostalog, da će elektro poduzeća usko surađivati sa općinama u cilju iznalaženja sredstava i ubrzanja procesa rekonstruiranja mreža na povratničkim lokacijama. U odgovoru na Preporuku, načelnik općine je obavijestio Instituciju ombudsmana da je pokrenut postupak za nabavku elektromaterijala za priključenje na elektromrežu stambenog objekta podnositelja žalbe.

Ž-SA-06-1216/13

Uposlenik Ureda za europske integracije žalio se na kršenje Zakona o zabrani diskriminacije koja se ogleda isključivo u nezakonitoj obradi osobnih podataka imenovanog, odnosno u povredi prava na privatnost. Naime, žalitelju je odbijen zahtjev za izdavanjem osobne karte bez evidentiranja entitetskog državljanstva, kao neosnovan, a na to rješenje je uložena žalba Apelacionoj komisiji Brčko Distrikta. Odjeljenje kao prvostupanjski organ isključivo je imalo obvezu dostaviti prvostupanjsko rješenje i žalbu Apelacionoj komisiji, a ni u kojem slučaju nije se moglo postupiti na način da se predmetna žalba dostavi instituciji u kojoj je stranka u postupku uposlena. Nakon provedenog postupka istrage, ombudsmani su utvrdili da nezakonito korištenje, širenje i omogućavanje pristupa podacima koji su prikupljeni u postupku koji se vodi po zahtjevu za izdavanje osobne karte, a koji u jednom dijelu predstavljaju osobna uvjerenja i

mišljenje (sadržaj žalbe na prvostupanjsko rješenje) predstavlja povredu prava na privatnost, a ne diskriminaciju.

Ž-SA-06-317/13

Osoba s invaliditetom se dana 18.03.2014. godine telefonskim putem obratila Zavodu pružanje besplatne pravne pomoći sa zahtjevom da joj se pruži besplatna pravna pomoć. Tom prilikom zaprimila je odgovor da pravo na besplatnu pravnu pomoć imaju samo ratni vojni invalidi. Upućena je preporuka Kantonalnoj skupštini da u roku od 30 dana od dana prijema preporuke poduzme sve mjere iz svoje nadležnosti u smislu donošenja izmjena Zakona kako bi se svim osobama s invaliditetom bez obzira na uzrok nastanka invaliditeta omogućili jednak pristup besplatnoj pravnoj pomoći. Preporuka je u potpunosti implementirana i donesene su izmjene Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći.

Ž-SA-06-804/13

U žalbi izjavljenoj Instituciji ombudsmana ukazuje se na navodnu povredu odredbi Zakona o zabrani diskriminacije BiH u smislu mobinga, a koji se ogleda u kontinuiranom podnošenju disciplinskih prijava protiv žalitelja od strane neposredno nadređenog rukovoditelja. Nakon provedenog postupka istraživanja Institucija ombudsmana uputila je dana 10.09.2014. godine preporuku u kojoj je utvrđeno da veliki broj disciplinskih postupaka koji nisu okončani utvrđivanjem odgovornosti u konačnici rezultira postojanjem mobinga. Ombudsmani su tražili od generalnog ravnatelja zdravstvene ustanove da okonča disciplinske postupke pokrenute protiv žalitelja u najkraćem mogućem roku; da s obzirom na broj predmeta⁷ pred Institucijom ombudsmana koji ukazuju na nepostojanje kvalitetnog sustava upravljanja ljudskim resursima preispita upravljanje istim kako bi se osiguralo maksimalno funkcioniranje ustanove za dobrobit svih građana uz potpuno racionalno korištenje dostupnih ljudskih resursa; da se o poduzetim mjerama i aktivnostima izvijesti Institucija ombudsmana u roku od 30 dana. Preporuka nije poštovana, niti je odgovor na istu zaprimljen.

Ž-BL-06-350/14

Institucija ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine zaprimila je žalbu M. P. povodom odbijanja njene prijave za polaganje pravosudnog ispita pred Ministarstvom pravde BiH. Rješenjem Ministarstva odbijena je prijava podnositeljice žalbe za polaganje pravosudnog ispita sa obrazloženjem da joj se vrijeme koje je radila na pravnim poslovima u odvjetničkom uredu ne računa jer nije bila uposlena u statusu odvjetničkog pripravnika. Ombudsmani su Preporukom ukazali odgovornom organu da propisani uvjet za polaganje pravosudnog ispita glasi „dvije godine rada na pravnim poslovima“ pa je nepotrebno utvrđivati da li pravne poslove u odvjetničkom uredu mogu obavljati isključivo pripravnici ili i osobe uposlene na općim pravnim poslovima kao što su kadrovska pitanja, javne nabavke i druga pitanja opće uprave kao što je to slučaj u drugim ustanovama izvan pravosuđa, a gdje se takvo iskustvo računa u svrhu polaganja pravosudnog ispita.

Ž-SA-06-187/14 i Ž-SA-06-318/14

Žalbeni navodi oba žalitelja odnosili su se na kršenje odredbi Zakona o zabrani diskriminacije BiH⁸ prilikom natječajne procedure Granične policije BiH po raspisanom Internom oglasu za popunjavanje slobodnih radnih mjesta policijskih službenika putem unapređenja u čin „mlađi inspektor. Podnositelji žalbe su naveli da je natječaj raspisan za 38 upražnjenih radnih mjesta na razini cijele Granične policije BiH za koje se traže policijski službenici koji se izjašnjavaju kao

⁷ Preporuka pod brojem P-84/14

⁸ „Službeni glasnik BiH“ broj: 59/09

jedan od tri konstitutivna naroda BiH odnosno da se traže samo policijski službenici koji se izjašnjavaju kao Bošnjaci, Srbi ili Hrvati. Podnositelji žalbe su istakli da iz navedenog proizlazi da se oni kao policijski službenici koji se izjašnjavaju kao "Ostali" ili bilo koji drugi kandidat koji ne pripada jednom od tri konstitutivna naroda ne mogu prijaviti na sporni natječaj i da je na taj način stavljen u neravnopravan položaj u odnosu na Hrvate, Srbe i Bošnjake, odnosno da nema jednake mogućnosti za napredovanje. Nakon intervencije Institucije ombudsmana, dostavljen je odgovor ravnatelja Granične policije, u kojem se, između ostalog, navodi da će Granična policija BiH objaviti novi Interni oglas za popunu upražnjenih radnih mjesta policijskih službenika, putem unapređenja kojim će se od dvije pozicije u činu „mlađi inspektor“ za policijske službenike iz reda Ostalih, jedna interno oglasiti. Slijedom navedenog, odnosno cijeneći činjenicu da je uspostavljena suradnja Institucije ombudsmana sa Graničnom policijom kao i da je preporuka Ombudsmana poštovana, predmeti Ž-SA-06-187/14 i Ž-SA-06-318/14 su zatvoreni.

Ž-SA-06-817/14

Žalbeni navodi su se odnosili na seksualno uznemiravanje i mobing na radnom mjestu, a u vezi sa povredom prava iz radnog odnosa od strane ravnatelja javnog Zavoda. Nakon provedenog postupka istraživanja, ombudsmani su izdali preporuku Drugostupanjskom disciplinskom povjerenstvu da ubrza postupak rješavanja po žalbi, uzimajući u obzir činjenice iznesene u preporuci, i federalnom ministru pravde, ravnatelju i zamjeniku ravnatelja KPZ PT Sarajevo da poduzmu sve neophodne mjere kako bi se prestalo sa diskriminacijom žaliteljice, uklonile nastale posljedice i spriječila daljnja mogućnost pojave bilo kakvog oblika diskriminacije spram uposlenih i kako bi se spriječila viktimizacija uposlenih koji prijave diskriminaciju; da u Zavodu uspostave mehanizam za sprečavanje svih oblika diskriminacije i zaštitu od diskriminacije i da osiguraju da se u radno-pravnim odnosima sa uposlenicima poštuju i odredbe Zakona o zabrani diskriminacije BiH; da poduzmu neophodne mjere zaštite uposlenika/ica od seksualnog uznemiravanja i mobinga, koje mogu obuhvatiti edukaciju rukovoditelja ili predstavnika kadrovske službe, uspostavljanje internog mehanizma žalbi i arbitraže; da se razmotri i mogućnost zajedno sa žaliteljicom o iniciranju kod Udruženja medijatora postupka medijacije kako bi se riješila sva sporna pitanja, a čime bi se izbjeglo vođenje skupih sudskih postupaka i zaštitio dignitet obje strane. Preporuka ombudsmana je poštovana samo djelomično tako što je predmet vraćen na ponovni postupak, (a u ponovnom postupku samo smanjena kazna), da su poduzete mjere koje se odnose na mehanizme i opće preporuke, ali podnositeljici žalbe su ostala povrijeđena radna prava tako da je u konačnici zatražila sudsku zaštitu.

Ž-SA-06-708/13

Navodi žalbe ukazivali su na povrede odredbi Zakona o zabrani diskriminacije BiH, vezane za postupak zamjene inostrane vozačke dozvole. Institucija ombudsmana je zaprimila informaciju od Ministarstva unutrašnjih poslova da je doneseno rješenje kojim se odobrava zamjena inostrane vozačke dozvole s obzirom da je imenovanom u međuvremenu odobren boravak u statusu osobe pod međunarodnom zaštitom na području BiH. Slijedom navedenog, te uzimajući u obzir da je u predmetu izdana preporuka, da je ostvarena suradnja sa nadležnim ministarstvom, da iz prethodno navedenog odgovora proizlazi da su poduzete određene mjere u svrhu ostvarivanja prava podnositelja žalbe, Institucija ombudsmana je zatvorila i predmet Ž-SA-06-708/13.

Ž-SA-06-895/12

Žalbeni navodi su se odnosili na povredu odredbi Zakona o zabrani diskriminacije BiH u smislu mobinga u posljednjih nekoliko godina nad uposlenicima javne sportske ustanove od strane ravnateljice. Ombudsmani su ocijenili da ravnateljica nije uspjela dokazati da nije prekršen

princip zabrane diskriminacije, te izdali preporuku Upravnom odboru Ustanove da na prvoj narednoj sjednici Upravnog odbora poduzmu mjere i radnje na eliminaciji diskriminacije prema uposlenim radnicima te da uklone posljedice diskriminacije bilo postizanjem sporazuma putem obeštećenja ili kadrovskim promjenama u rukovodstvu javne ustanove; da uspostave mehanizam za sprečavanje svih oblika diskriminacije kao i mehanizam za otkrivanje i otklanjanje iste, da osiguraju da se u radno-pravnim odnosima svi pridržavaju odredbi Zakona o zabrani diskriminacije BiH; da o poduzetim aktivnostima izvjesti ombudsmane, a najkasnije u roku od tri mjeseca.

AKTIVNOSTI PROMOCIJE I SURADNJA SA INSTITUCIJAMA

Tijekom 2014. godine nastavljene su aktivnosti na promociji i informativnim kampanjama koje su usmjerene ka nadležnim institucijama i javnosti. Ograničena sredstva i kapaciteti Institucije ombudsmana su umanjile mogućnost djelovanja Institucije u promociji tako da je to djelovanje u 2014. godine, kao i u prethodnim godinama, uglavnom bilo u sklopu aktivnosti koje su bile organizirane od strane drugih organizacija i institucija. I pored navedenog, Institucija ombudsmana je, između ostalog, uspjela organizirati Okrugli sto u suradnji sa Europskom komisijom za borbu protiv rasizma i netolerancije (ECRI) na temu borbe protiv diskriminacije, kao i niz uredovnih dana u mjestima u kojima nema ured iz vlastitih sredstava.

Dana 28.02.2014. godine predstavnici Odjela prisustvovali su Završnoj konferenciji projekta "Primjeri dobre prakse u procesu integracije Roma", održanoj u Tirani, Republika Albanija, a u sklopu projekta "Najbolja iskustva iz prakse za uključenje Roma", implementiranog od strane OSCE/ODIHR (Ured za demokratske institucije i ljudska prava), a finansijski podržanog od strane Europske Unije. Kao opći zaključak nameće se zapažanje da su prava Roma normativno na vrlo visokoj razini, ali da se u praksi ne ostvaruju u dovoljnoj mjeri, da je BiH među zemljama sa najnižim procentom Roma koji se školuju i imaju zdravstvenu zaštitu, da se često ni sami Romi ne trude dovoljno da poprave svoj položaj, te da je neophodno nastaviti kampanje ovog formata u svrhu promocije i motiviranja nadležnih institucija.

Dana 3. ožujka 2014. g. predstavnici Odjela su se sastali sa predstavnicima Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH na temu baze podataka o predmetima diskriminacije koju treba da formira Ministarstvo, shodno članku 8 Zakona o zabrani diskriminacije u BiH. U cilju implementacije Pravilnika o načinu prikupljanja podataka u predmetima diskriminacije, objavljenog u Službenom glasniku BiH, br. 27/13 i uspostavljanja baze podataka prijavljenih slučajeva diskriminacije usuglašeno je da obje institucije imenuju predstavnika koji je zadužen za bazu podataka u predmetima diskriminacije kao i predstavnika koji prati predmete diskriminacije.

Dana 2. svibnja 2014. godine predstavnici Institucije prisustvovali su u Sarajevu sastanku sa predstavnicima Ministarstva za nacionalnu sigurnost i Ministarstva pravde SAD-a koji je prethodio Konferenciji „Zaštita vjerskih sloboda i borba protiv diskriminacije i nasilja na osnovi religijskih uvjerenja“ koja se održala 22. svibnja 2014. godine. Sastanak je održan na inicijativu i poziv organizatora spomenute Konferencije, a tema je bila pomaci i napredak u ovoj oblasti od Konferencije koja je održana u 2013. godini.

Šef Odjela za eliminaciju svih oblika diskriminacije učestvovao je, kao izlagač, u radu naučne konferencije u Bihaću, pod nazivom: Bosna i Hercegovina i Euro-atlantske integracije (7. i 8. svibnja 2014. godine). U stručnom dijelu konferencije učestvovalo je oko 50 izlagača, a

predstavnik Institucije je predstavio rad pod naslovom: Zaštita manjina u Bosni i Hercegovini prema međunarodnim standardima ljudskih prava. Radovi svih autora objavljeni su u zborniku radova konferencije, a konferencija je predstavljala dobru priliku za stjecanje i razmjenu iskustava, o pitanjima vezanim za zaštitu ljudskih prava, europske i međunarodne standarde, proces pridruživanja Europskoj uniji te uvjete koje je na tom putu potrebno ispuniti.

Predstavnici Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine iz Odjela za eliminaciju svih oblika diskriminacije učestvovali su od 20.-22. svibnja 2014. godine na trodnevnom seminaru koji je organiziran od strane Ministarstva pravde i Ministarstva nacionalne sigurnosti SAD-a. Kao organizacija domaćin označeno je Međureligijsko vijeće BiH. U radu skupa, također su učestvovali predstavnici entitetskih MUP-ova, tužilaštava, Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH, predstavnici vjerskih zajednica, Ustavnog suda BiH a predstavnici Institucije ombudsmana su kroz aktivno učešće informirali skup o konkretnim predmetima i podacima iz oblasti vjerske i etničke diskriminacije na osnovi Godišnjeg izvješća o diskriminaciji iz prethodnih godina.

Dana 14. lipnja 2014. godine, u prostorijama kulturnog centra „Incel“ obilježen je Međunarodni dan borbe protiv homofobije i transfobije u organizaciji banjalučkog Udruženja Queer Aktivista, u suradnji sa Helsinškim parlamentom građana Banja Luka, Centrom za Mlade KVART i UNSA Geto. Poruka ovogodišnjeg IDAHOT Banja Luka 2014. je da samo jačanjem i angažiranjem samih pripadnika i pripadnica LGBT zajednice može doći do značajnije promjene svijesti javnosti o LGBT populaciji te da bez konkretnog rada na vidljivosti nije moguće očekivati drastične promjene. Organizatori su izrazili zadovoljstvo i zahvalnost zbog činjenice da je Institucija ombudsmana bila prisutna na obilježavanju ovog dana osobito zbog okolnosti da su bile pozvane mnoge domaće institucije koje se nisu odazvale.

Misija OSCE-a u Bosni i Hercegovini nastavila pružati snažnu podršku svim aktivnostima Institucije ombudsmana i u 2014. godini. Dana 2. i 3. srpnja 2014. godine organiziran je kvartalni sastanak Odjela za eliminaciju svih oblika diskriminacije sa predstavnicima Misije OSCE-a u BiH, na temu „Upošljavanje u javnom sektoru u skladu sa popisom stanovništva iz 1991.godine.“ Tijekom skupa je istaknuto da ombudsmani u svom radu i dalje bilježe žalbe zbog diskriminacije po etničkoj osnovi prilikom upošljavanja, no ipak to nisu najčešći oblici diskriminacije radi kojih građani podnose žalbe. Također, prezentirani su ključni predmeti koji su se odnosili na Aneks 7, a za koje su ombudsmani BiH izdali preporuke

Dana 2. i 3. rujna 2014. godine predstavnici Odjela i Terenskih ureda ombudsmana prisustvovali su kvartalnom sastanku sa predstavnicima OSCE-a na Vlašiću, na temu Upošljavanje u javnom sektoru sa naročitim osvrtom na osiguranje nacionalnog balansa prema posljednjem popisu stanovništva, a dana 8. rujna 2014. godine predstavnici Odjela prisustvovali su radionici, u organizaciji OSCE-a, na temu “Prava žena i rodna jednakost” u Sarajevu. Predstavnice Institucije ombudsmana sudjelovale su dana 15.10.2014. godine na Antidiskriminacijskom forumu u organizaciji OSCE-a u Mostaru. Gosti foruma bili su predstavnici nevladinih organizacija, Centara za socijalni rad i Centra za pružanje besplatne pravne pomoći. Predstavnici Institucije ombudsmana predstavili su rad Institucije u predmetima diskriminacije, te upoznali učesnike sa mandatom i nadležnostima Institucije po pojedinačnim žalbama građana, kao i sa karakterističnim predmetima sa područja koje pokriva Ured ombudsmana u Mostaru. Uz podršku spomenute međunarodne misije, predstavnici Institucije i Odjela za eliminaciju svih oblika diskriminacije učestvovali su i na promociji Specijalnog izvješća o položaju Roma u BiH (Prijeđor, 11. studeni i Bihać 2. prosinac). Posljednji kvartalni sastanak sa OSCE-om u 2014. godini, održan je u Čapljini (15. i 16. prosinca), na temu usuglašavanja i

harmonizacije postupanja u svim predmetima diskriminacije kao i standardizaciji preporuka te provođenju prethodnog testa prihvatljivosti žalbe.

Dana 12. rujna održan je sastanak sa predstavnicama Media centra tj. Sa projekt koordinatoricom. Media centar Sarajevo podržava razvoj neovisnog i profesionalnog novinarstva u Bosni i Hercegovini. Od osnivanja, MC je organizirao više od 230 treninga koje je pohađalo više od 2000 ljudi iz BiH i regije. Sastanak je održan na temu eventualne buduće suradnje Media Centra i Institucije ombudsmana.

Dana 18.09.2014. godine, predstavnici Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine iz Odjela za eliminaciju svih oblika diskriminacije su sudjelovali na jednodnevnom treningu „Strateško parničenje u slučajevima kršenja ljudskih prava na osnovi seksualne orijentacije i rodnog identiteta“ u Sarajevu. Ovaj trening organiziran je u okviru projekta „Enhancing Lesbian, Gay, Bisexual and Trans rights in BiH in line with EU standards“, koji financiraju Europska unija i Fondacija Astraea, a provodi Sarajevski otvoreni centar u suradnji s Media centrom Sarajevo. Na radionici su učestvovali uposlenici Udruženja „Vaša prava BiH“ i odvjetnika iz BiH (Banja Luka, Livno, Sarajevo). Cilj ovog treninga, kako su naveli organizatori, je bio upoznati uposlenike i uposlenice organizacija i centara koji pružaju besplatnu pravnu pomoć i odvjetnike sa ciljevima i razlozima za vođenje strateške parnice u slučajevima kršenja ljudskih prava na osnovi seksualne orijentacije i/ili rodnog identiteta.

Predstavnici Institucije prisustvovali su dana 22.09.2014. godine okruglom stolu održanom u Sarajevu pod nazivom, „Ostvarivanje imovinsko-pravnih zahtjeva žrtava zločina počinjenih tijekom rata: problemi i perspektive“, TRIAL (Track impunity always). Generalne zamjerke istaknute su u pogledu nedostatka i sustavnog rješavanja navedenog pitanja, zastarjelosti zakona koji reguliraju ovu oblast, prvenstveno Zakona o obligacijskim odnosima i Orijentacionih kriterija o iznosu za utvrđivanje visine pravične novčane naknade nematerijalne štete.

Dana 25.09.2014. godine u Sarajevu, predstavnici Institucije ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine iz Odjela za eliminaciju svih oblika diskriminacije učestvovali su na dvodnevnoj konferenciji: Prava LGBT osoba na Zapadnom Balkanu: Da li je moguć novi pristup?. Konferenciju su zajednički organizirali Fondacija Heinrich Böll, sa partnerskim organizacijama Sarajevskim otvorenim centrom i Fondacijom CURE, a u sklopu projekta Coming out! Zagovaranje i zaštita prava LGBT osoba, koji financira Europska unija, a u fokusu ima stanje ljudskih prava LGBT osoba, ne samo u Bosni i Hercegovini, nego i u zemljama regije. Konferencija je održana pod pokroviteljstvom Institucije ombudsmana.

Dana 29. rujna 2014. godine u prostorijama Institucije ombudsmana u Sarajevu održan je sastanak sa Povjerenicom za zaštitu ravnopravnosti Srbije koja je posjetila Instituciju i razmijenila iskustva u oblasti borbe protiv svih oblika diskriminacije. Zaključeno je da postoji prostor za jačanje regionalne suradnje i razmjenu iskustava ove dvije institucije u oblasti borbe protiv svih oblika diskriminacije koju u budućnosti treba i konkretizirati.

Dana 22.10.2014. godine u Brčkom je organiziran okrugli sto na temu „Institucionalna zaštita LGBT osoba u regiji i BiH“ na kojem su kao panelisti sudjelovali predstavnici Institucije ombudsmana za pitanja diskriminacije, Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova iz Republike Hrvatske i Povjerenica za zaštitu ravnopravnosti iz Republike Srbije. Cilj organiziranja ovakvog skupa je da institucije za zaštitu ravnopravnosti iz regije, zajedno sa drugima progresivnim društvenim snagama, državnim organima, organizacijama civilnog društva, sa medijima koji su

prirodni saveznici u borbi protiv diskriminacije rade i djeluju kako bi diskriminaciju smanjivali, uključujući i zaštitu prava LGBT osoba.

Dana 26. studenog 2014. godine, u zgradi zajedničkih institucija održan je Konzultativni sastanak sa davateljima usluga u oblastima prevencije i zaštite rodno zasnovanog nasilja. Sastanak su organizirali Agencija za ravnopravnost spolova i UN Women BiH, a u sklopu međunarodne kampanje "16 dana aktivizma protiv nasilja na osnovu spola" u okviru zajedničkog projekta "Osnovna studija o uslugama za prevenciju i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja".

Dana 19.11.2014. godine u Sarajevu, u organizaciji Europske komisije za borbu protiv rasizma i netolerancije (ECRI) i Institucije ombudsmana za ljudska prava BiH organiziran je okrugli sto "Borba protiv rasne diskriminacije i netolerancije u BiH." Pored brojne delegacije sa najviše razine iz Institucije ombudsmana, u radu okruglog stola učestvovali su predstavnici Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH, predstavnici ECRI-ja, entitetskih ministarstava obrazovanja, sudova, nevladinih organizacija, Regulatorne agencije za komunikacije, Vijeća za tisak, ambasada, centara za edukaciju sudaca i tužilaca i predstavnici različitih međunarodnih organizacija. Okrugli sto je bio posvećen provođenju preporuka ECRI-ja upućenih Bosni i Hercegovini, pitanju institucionalne zaštite od diskriminacije, govoru mržnje i eliminaciji diskriminacije u oblasti obrazovanja. Rad skupa pratili su brojni domaći mediji, a naglasak je stavljen na pozitivne pomake koje je Bosna i Hercegovina napravila u ispunjavanju obaveza koje proizlaze iz njenog članstva u Vijeću Europe.

Dana 4 i 5. prosinca 2014. godine u Banja Luci je održana Konferencija na temu: Utjecaj EU integracija na poštivanje i zaštitu ljudskih prava LGBT osoba. Predstavnik Odjela učestvovao je u svojstvu paneliste i govorio o iskustvima u radu na predmetima diskriminacije LGBT osoba. Na konferenciji je, između ostalog, istaknuto, da je Institucija ombudsmana jedna od rijetkih kojoj pripadnici ove populacije mogu vjerovati jer im dosadašnja obraćanja drugim organima za provođenje zakona nisu donijela konkretne rezultate.

Dana 11.12.2014. godine predstavnici Institucije učestvovali su na konferenciji u Banja Luci na temu „Kako postići djelotvornu zaštitu žena od diskriminacije u institucijama / ustanovama“ Diskusija je organizirana od predstavnika Inicijativa i civilnih akcija u partnerstvu sa Udruženjem „Zemlja djece“ Tuzla. Na konferenciji su prezentirani rezultati projekta upoznavanja žena sa njihovim pravima i to žena u ruralnim područjima. Istaknuto je da je obučeno mnogo manje žena nego što je planirano, da se veliki broj žena nije pojavio. Zapažena je velika razina nepoznavanja navedenih zakona, žene su istakle i da je jedna od prepreka mentalitet žena u ruralnim sredinama. Zaključeno je da je potrebno raditi na podizanju svijesti građana, posebno ugroženih kategorija, održavati seminare, treninge, edukacije na kojima bi se uputili kome i na koji način da se obrate u slučaju diskriminacije.

U periodu izvješćivanja, predstavnici Odjela za eliminaciju svih oblika diskriminacije su vršili monitoringe suđenja i disciplinskih postupaka, posjete terenu u cilju promocije, aktivnosti posredovanja između strana s ciljem sporazumnog rješavanja spora uglavnom u javnim ustanovama u oblasti zdravstva i obrazovanja. Promocija rada Institucije na suzbijanju diskriminacije vršena je i putem saopćenja za radioemisije i tv- emisije, gostovanja u emisijama i davanjem izjava, putem dostavljanja informacija različitim naučno-istraživačkim centrima u zemlji i inozemstvu, odgovora predstavnicima tiska, omogućavanjem pristupa informacijama zainteresiranim stranama kao i dostavljanjem popunjenog upitnika Ministarstvu za ljudska

prava i izbjeglice BiH u vezi sa statistikama diskriminacije na osnovu spola i seksualne orijentacije.

JAČANJE KAPACITETA ZA ZAŠTITU OD DISKRIMINACIJE

U prethodnim godišnjim izvješćima o radu Institucije i Odjela za eliminaciju diskriminacije navedena su i detaljno obrazložena ograničenja finansijskih i kadrovskih kapaciteta Odjela, koja imaju utjecaja na provođenje zakonom povjerenih aktivnosti i situacija se, u tom pogledu, nije promijenila ni u 2014. Godini. Kao pozitivni pomaci u odnosu na prethodnu, 2013. godinu, mogu se navesti koraci poduzeti od strane Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH na uspostavljanju jedinstvene baze podataka o predmetima diskriminacije i začetak sudske prakse, što je podrobnije obrazloženo u prethodnim poglavljima ovog Izvješća.

Suštinski izazov u radu Institucije predstavlja sama nedorečenost Zakona o zabrani diskriminacije jer je člankom 7. predviđeno da je Institucija ombudsmana „središnja institucija za zaštitu od diskriminacije“ ali ostaje nejasno što to podrazumijeva, odnosno u kojoj mjeri su drugi organi i institucije dužni poštovati nalaze ombudsmana, što npr. sa sudovima trenutno nije slučaj. U praksi se dešava da pojedini sudovi ne poštuju stav ombudsmana utvrđen Preporukom da je osoba bila žrtva diskriminacije,⁹ što može obeshrabrati vjeru u djelotvornost pravnih lijekova koji stoje na raspolaganju žrtvi.

Ombudsmani BiH posebno žele da ukažu na nužnost osiguranja primjene članka 24. stavka 2. Zakona kojim je propisano da će svi zakoni i opći propisi biti usuglašeni s odredbama ovog zakona u roku od godinu dana od dana njegovog stupanja na snagu. Dakle, neophodno je da svi organi izvršne i zakonodavne vlasti na svim razinama shvate značaj navedene odredbe i što prije pristupe analizi zakona i općih propisa iz svoje nadležnosti u svjetlu usklađenosti tih akata sa Zakonom o zabrani diskriminacije.

Članak 16. Zakona o zabrani diskriminacije predviđa mogućnost da Institucija ombudsmana učestvuje kao treća strana na strani lica koja su žrtve diskriminacije u sudskim postupcima, ali nije jasno da li u svojstvu „umješaka“ ili „prijatelja suda“ što podrazumijeva različit stupanj uključenosti u proces. Radi navedenog, Institucija ombudsmana planira da produbi suradnju sa nevladinim organizacijama, u domenu strateškog parničenja, a u skladu sa odredbama Zakona o zabrani diskriminacije.

Ombudsmani konačno konstatiraju da je suradnja sa institucijama na svim razinama vlasti više formalna dok za potpuno provođenje preporuka i dalje nedostaje volja na strani odgovornih javnih organa. U pogledu odgovaranja na dopise i pružanja traženih informacija suradnja sa institucijama na svim razinama vlasti je apsolutno zadovoljavajuća, ali broj poštovanih preporuka, naročito onih kojima se meritorno utvrđuje povreda prava ili zakona na štetu pojedinca, je na nezavidnoj razini. Institucija ombudsmana je preventivni mehanizam zaštite ljudskih prava, a poštovanje njenih preporuka je, prvenstveno, u interesu organa javne vlasti jer predstavlja najbolju garanciju da neće doći do skupih i štetnih procesa i naknada protiv države po presudama domaćih sudova i Evropskog suda za ljudska prava u Strassbouru.

⁹ što se u 2013. godini odnosi na Općinski sud u Zavidovićima, a u 2014. godini na Općinski sud u Livnu

ANEKS I PREGLED IZDANIH PREPORUKA U OBLASTI DISKRIMINACIJE

Broj preporuke	Broj predmeta	Upućen organu	Povreda prava	Datum izdavanja preporuke	Realizacija	Zaprimljen odgovor
P-1/14	Ž-SA-06-788/13	KLINIČKI CENTAR UNIVERZITETA U SARAJEVU, UPRAVNI ODBOR	01 – DISKRIMINACIJA	6.1.2014.	REALIZIRANA	DA
P-2/14	Ž-SA-06-737/13	MINISTARSTVO PRIVREDE KANTONA SARAJEVO N/R MINISTRA, KANTONALNA UPRAVA ZA ŠUMARSTVO	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 – MOBING	6.1.2014.	REALIZIRANA	DA
P-20/14	Ž-SA-06-506/13	MINISTARSTVO KOMUNIKACIJA I PROMETA BOSNE I HERCEGOVINE, SARAJEVO N/R MINISTRA	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 – MOBING	18.2.2014.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-26/14	Ž-SA-06-895/12	JU "CENTAR ZA SPORT I REKREACIJU" SARAJEVO, UPRAVNI ODBOR	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 – MOBING	18.2.2014.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-37/14	Ž-BL-06-365/12	OPĆINA ZENICA, SLUŽBA ZA OPĆU UPRAVU I STAMBENE POSLOVE, MINISTARSTVO ZA PROSTORNO UREĐENJE, PROMET I KOMUNIKACIJE I ZAŠTITU OKOLINE ZDK	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-14 - NA OSNOVI POLITIČKOG ILI DRUGOG UVJERENJA	10.3.2014.	REALIZIRANA	DA
P-38/14	Ž-BL-06-115/14	RADIO TELEVIZIJA REPUBLIKE SRPSKE BANJA LUKA	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 – MOBING	10.3.2014.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-54/14	Ž-LI-06-34/14	JP ELEKTROPRIVREDA HZ HB DD MOSTAR	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-16 - NA OSNOVI ČLANSTVA U SINDIKATU ILI DRUGOM UDRUŽENJU	2.4.2014.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-55/14	Ž-SA-04-1020/13	UNIVERZITET U SARAJEVU, EKONOMSKI FAKULTET SARAJEVO	01 – DISKRIMINACIJA	7.4.2014.	REALIZIRANA	DA
P-68/14	Ž-BL-06-192/14	MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA KANTON 10 LIVNO	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-12 - NA OSNOVI NACIONALNOG ILI SOCIJALNOG PODRIJETLA	8.4.2014.	NIJE REALIZIRANA	DA
P-69/14	Ž-SA-06-317/14	SKUPŠTINA KANTONA SARAJEVO	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-18 - NA OSNOVI DRUŠTVENOG POLOŽAJA I SPOLA	8.4.2014.	REALIZIRANA	DA
P-75/14	Ž-SA-06-992/13	MINISTARSTVO ZA OBRAZOVANJE, NAUKU I MLADE KANTONA SARAJEVO	01 – DISKRIMINACIJA	8.4.2014.	NEMA ODGOVORA	NE
P-77/14	Ž-SA-06-1331/13	MINISTARSTVO PROMETA I KOMUNIKACIJA FBIH N/R MINISTRA MOSTAR	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	8.4.2014.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-83/14	Ž-SA-06-187/14, Ž-SA-06-318/14	MINISTARSTVO SIGURNOSTI BOSNE I HERCEGOVINE, GRANIČNA POLICIJA	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-11 - NA OSNOVI ETNIČKE PRIPADNOSTI	15.4.2014.	REALIZIRANA	DA
P-84/14	Ž-SA-06-280/14	KLINIČKI CENTAR UNIVERZITETA U SARAJEVU	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	18.4.2014.	REALIZIRANA	DA
P-95/14	Ž-BL-06-216/14	AGENCIJA ZA BANKARSTVO REPUBLIKE SRPSKE	01 – DISKRIMINACIJA	19.5.2014.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-96/14	Ž-BL-06-209/14	MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, NAUKE, KULTURE I SPORTA TUZLANSKOG KANTONA	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	19.5.2014.	REALIZIRANA	DA

P-97/14	Ž-BL-06-164/14,	JU OŠ "PETAR KOČIĆ" MRKONJIĆ GRAD	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	22.5.2014.	REALIZIRANA	DA
P-98/14	Ž-BL-04-253/14, Ž-BL-06-190/14, Ž-BL-06-292/14	SREDNJOŠKOLSKI DOM BANJA LUKA N/R PREDsjedNIKA UPRAVNOG ODBORA, N/R PEDAGOŠKOG VIJEĆA	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-01 - UZNEMIRAVANJE I 10 - RADNI ODNOSI	19.5.2014.	REALIZIRANA	DA
P-99/14	Ž-BL-06-568/13	UPRAVNI ODBOR TRIGLAV OSIGURANJA	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	19.5.2014.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-102/14	Ž-SA-06-199/13	AGENCIJA ZA PRIVATIZACIJU U BOSANSKO-PODRINJSKOM KANTONU, UPRAVNI ODBOR GORAŽDE	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	20.5.2014.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-121/14	Ž-BL-06-178/14	FEDERALNI ZAVOD PIO / MIO SARAJEVO	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	11.6.2014.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-129/14	Ž-SA-06-442/14	DIREKCIJA ZA KOORDINACIJU POLICIJSKIH TIJELA BOSNE I HERCEGOVINE SARAJEVO	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-01 - UZNEMIRAVANJE	12.6.2014.	REALIZIRANA	DA
P-130/14	Ž-SA-06-179/14	EKONOMSKI FAKULTET UNIVERZITETA U SARAJEVU	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	13.6.2014.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-135/14	Ž-BL-06-350/14	ŽALBENO VIJEĆE VIJEĆA MINISTARA BOSNE I HERCEGOVINE	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-17 - NA OSNOVI OBRAZOVANJA	17.6.2014.	NEMA ODGOVORA	NE
P-136/14	Ž-SA-06-511/14	MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA BOSANSKO-PODRINJSKOG KANTONA, UPRAVA POLICIJE GORAŽDE N/R POLICIJSKOG KOMESARA GORAŽDE, MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA BOSANSKO-PODRINJSKOG KANTONA N/R MINISTRA GORAŽDE	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-18 - NA OSNOVI DRUŠTVENOG POLOŽAJA I SPOLA	18.6.2014.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-144/14	Ž-BL-06-139/14	JU CENTAR ZA SOCIJALNI RAD TUZLA	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-11 - NA OSNOVI ETNIČKE PRIPADNOSTI	29.7.2014.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-153/14	Ž-BL-06-401/14	ELEKTROPRIVREDA REPUBLIKE SPRSKE TREBINJE	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-18 - NA OSNOVI DRUŠTVENOG POLOŽAJA I SPOLA	1.8.2014.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-156/14	Ž-BL-06-178/14	KANTONALNI SUD SARAJEVO	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	26.8.2014.	REALIZIRANA	DA
P-174/14	Ž-SA-06-804/13	KLINIČKI CENTAR UNIVERZITETA U SARAJEVU N/R GENERALNOG RAVNATELJA	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	15.9.2014.	NEMA ODGOVORA	NE
P-176/14	Ž-BL-06-40/14	MINISTARSTVO PROSVJETE I KULTURE REPUBLIKE SRPSKE BANJA LUKA	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-17 - NA OSNOVI OBRAZOVANJA	11.9.2014.	NEMA ODGOVORA	NE
P-177/14	Ž-BL-06-55/14	OPĆINA JAJCE JP ELEKTROPRIVREDA HRVATSKE ZAJEDNICE HERCEG-BOSNE DD MOSTAR	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-11 - NA OSNOVI ETNIČKE PRIPADNOSTI	16.9.2014.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-192/14	Ž-BL-06-357/14	MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA TUZLANSKOG KANTONA	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-12 - NA OSNOVI NACIONALNOG ILI SOCIJALNOG PODRIJETLA	16.9.2014.	NEMA ODGOVORA	NE
P-223/14	Ž-SA-05-657/14	DRŽAVNA AGENCIJA ZA ISTRAGE I ZAŠTITU BIH, REGIONALNI URED TUZLA N/R NAČELNIKA	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	29.10.2014.	REALIZIRANA	DA
P-224/14	Ž-SA-06-817/14	DRUGOSTUPANJSKA DISCIPLINSKA KOMISIJA ZA ORGANE UPRAVE U FBiH N/R PREDsjedNIKA DRUGOSTUPANJSKE DISCIPLINSKE KOMISIJE KAZNENO-	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	29.10.2014.	DJELOMIČNO REALIZIRANA	DA

		POPRAVNOGA ZAVOD POLUOTVORENOG TIPA SARAJEVO N/R DIREKTORA N/R ZAMJENIKA RAVNATELJA, FEDERALNO MINISTARSTVO PRAVDE N/R MINISTRA				
P-226/14	Ž-SA-06-890/14	FEDERALNO MINISTARSTVO ZA PITANJA BORACA I INVALIDA ODBRAMBENO-OSLODODILAČKOG RATA SARAJEVO N/R MINISTRA	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-12 - NA OSNOVI NACIONALNOG ILI SOCIJALNOG PODRIJETLA	29.10.2014.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-237/14	Ž-BL-06-640/14	PEKARA „FJOLA“ GRADIŠKA	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-18 - NA OSNOVI DRUŠTVENOG POLOŽAJA I SPOLA	6.11.2014.	NEMA ODGOVORA	NE
P-249/14	Ž-SA-06-947/14	OPĆINA STARI GRAD SARAJEVO N/R OPĆINSKOG NAČELNIKA	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-18 - NA OSNOVI DRUŠTVENOG POLOŽAJA I SPOLA	28.11.2014.	OSTVARENA SURADNJA	DA
P-251/14	Ž-SA-06-665/14, Ž-SA-06-843/14	OSNOVNA ŠKOLA „SAFVET-BEG BAŠAGIĆ“ SARAJEVO	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING I 01-17 - NA OSNOVI OBRAZOVANJA	1.12.2014.	NEMA ODGOVORA	NE
P-258/14	Ž-SA-06-487/14	PARLAMENTARNA SKUPŠTINA BIH SARAJEVO	01 - DISKRIMINACIJA	1.12.2014.	NEMA ODGOVORA	NE
P-260/14	Ž-SA-06-1009/14 Ž-SA-06-1042/14 Ž-SA-06-1043/14, Ž-SA-06-1044/14, Ž-SA-06-1073/14, Ž-SA-06-944/14	MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, NAUKE, KULTURE I SPORTA TUZLANSKOG KANTONA	01 - DISKRIMINACIJA	1.12.2014.	REALIZIRANA	DA
P-273/14	Ž-MO-06-67/14	KAZNENO-POPRAVNI ZAVOD POLUOTVORENOG TIPA MOSTAR	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-13 - NA OSNOVI VEZE SA NACIONALNOM MANJINOM	3.12.2014.	NEMA ODGOVORA	NE
P-281/14	Ž-SA-06-934/14	MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA KANTONA SARAJEVO, UPRAVA POLICIJE N/R POLICIJSKOG KOMESARA	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	11.12.2014.	REALIZIRANA	DA
P-286/14	Ž-SA-06-1176/13	UNIVERZITETSKO KLINIČKI CENTAR SARAJEVO	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-18 - NA OSNOVI DRUŠTVENOG POLOŽAJA I SPOLA	11.12.2014.	NEMA ODGOVORA	NE
P-298/14	Ž-SA-06-471/14	GRANIČNA POLICIJA BIH SARAJEVO	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-09 - NA OSNOVI JEZIKA	17.12.2014.	NEMA ODGOVORA	NE
P-323/14	Ž-BL-06-553/14	MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, NAUKE I OMLADINE KANTONA SARAJEVO	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-18 - NA OSNOVI DRUŠTVENOG POLOŽAJA I SPOLA	30.12.2014.	NEMA ODGOVORA	NE
P-324/14	Ž-BL-06-743/14	JU DOM ZA DJECU I OMLADINU BEZ RODITELJSKOG STARANJA „RADA VRANJEŠEVIĆ“ BANJA LUKA	01 - DISKRIMINACIJA -- 01-03 - MOBING	30.12.2014.	NEMA ODGOVORA	NE